

Samenvatting onderzoek

Incomplete modellen kosten economische groei

Onderzoeksbureau: Instituut voor Publieke Economie (IPE), Vinzenz Ziesemer

Datum: Oktober 2025

Korte samenvatting van het onderzoek

Het onderzoek laat zien dat de overheid bij nieuwe beleidsvoorstellen vaak alleen de kosten meeneemt, maar niet de baten die voortkomen uit hogere productiviteit. Hierdoor lijkt investeren in bijvoorbeeld onderwijs, onderzoek of preventie financieel onaantrekkelijk, terwijl deze investeringen op lange termijn juist economische groei opleveren. Het IPE toont met voorbeelden en internationale praktijk aan dat het wel degelijk mogelijk is om zulke baten te ramen en doet voorstellen om de huidige modellen en begrotingsregels te verbeteren.

Belangrijkste uitkomsten/conclusies

- **Onvolledige modellen leiden tot verkeerde keuzes:** doordat productiviteitsbaten niet worden meegerekend, lijken investeringen duurder dan ze zijn.
- **Inconsistentie in ramingen:** gedragseffecten bij belastingen worden soms wel meegenomen, bij investeringen vrijwel nooit.
- **Een nulraming is ook een aanname:** de huidige modellen gaan ervan uit dat beleid geen effect heeft op productiviteit.
- **Het buitenland laat zien dat het beter kan:** in andere landen worden productiviteitseffecten wel meegenomen.
- **Er is te weinig kennis over de koppeling tussen productiviteit en overheidsfinanciën.**
- **Begrotingsregels belemmeren integrale afweging** van kosten en baten over meerdere jaren.

Aanbevelingen en tips

1. **Neem productiviteitsverhogende effecten structureel mee in ramingen.** Het CPB en andere planbureaus zouden hun modellen moeten uitbreiden met effecten van publiek en menselijk kapitaal.
2. **Onderzoek de baten van kansrijke maatregelen vooraf.** Ministeries kunnen vooraf inschatten welke investeringen vermoedelijk hoge opbrengsten opleveren, zoals onderwijs, onderzoek en preventie.
3. **Pas de begrotingsregels aan.** Het Ministerie van Financiën kan regels aanpassen zodat baten bij andere departementen of over langere tijd kunnen meetellen in de besluitvorming.

Beleid moet worden beoordeeld op de werkelijke prijs – zowel kosten als baten. Dat vraagt om betere modellen, meer kennis en begrotingsregels die ruimte geven aan investeringen met lange-termijnrendementen.